

**A MAGYARORSZÁGI TÁVKÖZLÉS FEJLŐDÉSÉNEK
TÖRTÉNETI TÉRPÁLYÁI**

ELMÉLET – MÓDSZER – GYAKORLAT

69.

Magyar Tudományos Akadémia
Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont
Földrajztudományi Intézet

**A MAGYARORSZÁGI TÁVKÖZLÉS
FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETI
TÉRPÁLYÁI**

Tiner Tibor

Budapest, 2014

Lektorálta
ERDŐSI FERENC, a földrajztudomány doktora
SÜLI-ZAKAR ISTVÁN, a földrajztudomány doktora

Borítóterv és tipográfia
GARAI-ÉDLER ESZTER

Nyomda
Pannónia Nyomda Kft.

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a mű bővített, illetve rövidített változatainak kiadási jogát is. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak része semmiféle formában (fotókópia, mikrofilm vagy más adathordozó) nem sokszorosítható és nem publikálható.

Felelős kiadó
ÁBRAHÁM PÉTER, főigazgató

Magyar Tudományos Akadémia,
Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont

© MTA CSFK Földrajztudományi Intézet, Budapest, 2014

www.mtafki.hu

ISBN 978-963-9545-45-8
ISSN 0139-2875

Tartalom

Előszó.....	9
1. Bevezető gondolatok	11
2. A tématerület kutatásának sajátos módszerei	16
3. Tudományos előzmények.....	19
3.1. A telekommunikáció-földrajzi kutatások sajátosságaia 20. században.....	19
3.1.1. Az angolszász távközlésföldrajzi vizsgálatok főbb eredményei	20
3.1.2. A német tudományos iskolák jellemzői.....	29
3.2. Főbb irányok a 2000-es évek elején	31
3.3. Távközlésföldrajzi kutatások Magyarországon	33
4. A távközlés néhány kérdése technológiai, társadalmi és tértudományi megközelítésben.....	35
4.1. A telekommunikáció fogalma és jelentősége.....	35
4.2. A távközlési technika fejlődési folyamatának fő sajátosságai.....	37
4.3. A távközlés mint az információs társadalom alappillére	39
4.4. A tér-idő konvergencia mint a távközlési földrajzkulcstényezője és folyományai.....	41
4.5. A telekommunikáció térbeli dinamikájának alapkérdései	47
4.6. A fejlett távközlés földrajzi kontextusai	51
4.6.1. A telekommunikáció és a városok.....	51
4.6.2. A telekommunikáció és a regionális fejlődés viszonyáról	53
4.6.3. A távközlés műszaki színvonalának országok közötti különbségeiről	54
4.6.4. A telekommunikáció nemzetközi dimenzióinak kérdései	54

5. Nagyvárosi és agglomerációs távközlésfejlődés Magyarországon	55
5.1. Budapest a hazai telekommunikációs térben	55
5.1.1. A budapesti távbeszélő hálózat korai fejlődésének földrajzi sajátosságai	55
5.1.1.1. A fővárosi telefonhálózat létrejöttének előzményei.....	57
5.1.1.2. A magánkézben lévő hálózat fejlődése.....	57
5.1.1.3. Az államosított hálózat további bővülése	61
5.1.1.4. A Teréz központ üzembe helyezésétől az első világháború végéig.....	66
5.1.2. A két világháború közötti hálózatbővülés térszerkezeti jellemzői.....	67
5.1.3. A fővárosi távközlés „rendellenes fejlődése” 1945–1989 között	72
5.1.4. Helyzetkép a rendszerváltás idején.....	78
5.1.4.1. A telefon-ellátottság jellemzői a kerületek szintjén	82
5.1.4.2. Új távközlési technikák megjelenése a fővárosban.....	84
5.1.5. A piaci alapú fejlődés eredményei az 1990-es években	86
5.1.5.1. A vezetékes távközlési hálózatok fejlődésénektérszerkezeti sajátosságai.....	88
5.1.5.2. A vezeték nélküli távbeszélő rendszerek terjeszkedése.....	91
5.1.5.3. A modern távközlési technikák térnyerése	93
5.1.6. Összegzés	97
5.2. A budapesti agglomeráció távközlési térszerkezete	99
5.2.1. A távközlés fejlődésének jellemzői az agglomerációs fejlődés egyes fázisaiban.....	100
5.2.2. A távközlésfejlesztés háttérbe szorulásának következményeiaz agglomerációban	105
5.2.3. A távközlési körzetbeosztás változása.....	109
5.2.4. Összegzés	114
5.3. A távközlési innovációk hazai terjedésének sajátos példája: a telefax.....	115
5.3.1. A telematikai szolgáltatások első formáinak megjelenése Magyarországon.....	115
5.3.2. Telefaxhálózatunk kialakulása, területi és települési jellemzői.....	116
5.3.2.1. A telefax-ellátottság területi különbségeiaz 1990-es évek elején.....	117
5.3.2.2. A települések közötti különbségek alakulása.....	120
5.3.2.3. A telefaxhasználók funkciók szerinti megoszlásának területi-települési sajátosságai.....	121
5.3.3. Összegzés	127

6. A mobiltelefon helye a telekommunikáció rendszerében.....	127
6.1. A mobiltelefon mint távközlési innováció	127
6.2. A mobil távközlési technológia fejlődési szakaszai	131
6.3. A vezeték nélküli távközlés globális elterjedése	132
6.4. A mobil információs és kommunikációs technológiáktársadalmi hatásai	134
6.5. A mobiltelefon használat terjedésének területi-települési dimenziói	136
7. A mobiltelefon terjedésének főbbmagyarországi sajátosságai	138
7.1. A mobilszolgáltatások országos jellemzői	138
7.2. A hazai mobiltelefonia térszerkezetének alakulása.....	142
7.3. Mobilkommunikáció különböző fejlettségű hazai térségekben	145
7.3.1. Mobiltelefon használat a budapesti agglomerációban	145
7.3.2. A mobiltelefonok elterjedtsége és használata az Alföld délkeleti részén	147
7.3.3. Mobiltelefonia elmaradott aprófalvas területen (Ormánság) ..	151
7.3.3.1. A 6 községre kiterjedő vizsgálat tapasztalatai.....	152
7.3.3.2. Az ormánsági középiskolások mobilhasználatának jellemzői.....	156
8. A mobilkommunikációhoz kötődő kereskedelmi szolgáltatások néhány területi sajátossága	159
9. Rövid kitekintés: a mobil információtársadalom kérdőjelei	168